

Nők és elsők...

Kronberger Lili (1890 – 1974)

Szentgyörgyi Imréné Kronberger Lili a magyar sporttörténelem első, hivatalos világbajnoknője, 1890-ben született. 14 évesen már rendszeresen elindult a hazai versenyeken. Még olyan kevés volt a női versenyző, hogy nem írtak ki számukra külön versenyt, így a férfiakkal együtt versenyzett. 1908-ban, 18 évesen, egyetlen női indulóként, országos magyar műkorcsolya bajnoknő lett. Ezt a címet 1910-ig birtokolta. Kicsivel korábban 1906-ban, a svájci Davosban rendezték meg az első női műkorcsolya világbajnokságot, ahol 16 évesen bronzérmet szerzett. Egy évvel később, 1907-ben pedig a bécsi világbajnokságon ezt az eredményt megismételte. 1908-ban a németországi Tropauban rendezett világbajnokságon már a dobogó legfelső fokára léphetett. 1909-ben a budapesti, 1910-ben a berlini és 1911-ben a bécsi műkorcsolya világbajnokságon négyszer egymás után lett győztes. 1910-ben, berlini versenyéről Dr. Liedmann Frigyes, a Budapesti Korcsolyázó Egylet titkára számolt be: *„... a zenekar a Waldteufel keringőbe kezd, melynek lágy dallamos zenéje mellett Kronberger kisasszony indul, hogy másodszor védje meg a hölgy-bajnoki címet... amikor bajnoknőnk keresztbefont karokkal egy csodálatos spirálissal, mely plaszticitás dolgában minden képzelhető felülmúlt, befejezte programját, akkor az egész közönség olyan tombolóan fejezte ki tetszését, melyhez hasonlót soha életemben nem hallottam. A kritikák csak úgy hemzsegték: „Harmonie”, „Grazie”, és így tovább.”*

Még ebben az évben, 1910-ben, Kronberger Lili a magyar korcsolyasport egyik vezetőjéhez Szentgyörgyi Imréhez ment feleségül. Férje és Kodály Zoltán segítségével a műkorcsolya sport egyik nagy újítását találta ki: a komponált zenére történő, művészi orientációjú műkorcsolya gyakorlatok bemutatását. Az 1911-es bécsi műkorcsolya világbajnokságon elsőként – és egyedülként – mutatta be gyakorlatát zenére, ezzel olyan sikert aratva, amely a műkorcsolyázás új korszakának kezdetét jelentette. Vetélytársai is átvették újítását, és napjainkban már el se tudnánk képzelni másképp.

1911 után Kronberger Lili, sportteljesítményének csúcán visszavonult. Helyét a korábbi második

Gedai Csaba felvételei

helyezett, szintén magyar hölgy, az aradi születésű Méray-Horváth Opika (1889-1977) vette át. 1912-ben a davosi világbajnokságon ő nyerte az aranyérmét, majd 1913-ban a stockholmi, 1914-ben a St. Moritzban megtartott világbajnokságon elvitte a pálmát. Opika sikersorozatának az első világháborút követő világegés miatt elmaradó versenyek vetettek végét.

A kompozíció talapzatán, fél térdére ereszkedve, korcsolyában táncol a jégen Kronberger Lili. A kornak megfelelő viseletben, hosszú szoknyája alól előtűnő, jobb lábán van a súlypontja, míg a spiccben tartott, bal lábával megtámasztja magát. A táncolás lendületét ruharedőinek irányultsága, felsőttestének, karjainak és fejének finoman hátrahajló íve is hangsúlyozza. Mindkét kezével, feje fölé, magasra emeli a méltó módon megérdemelt babérokoszorúját.

Kronberger Lili szerezte meg minden idők első magyar női aranyérmét a világbajnokságok történetében.

Vendl Mária (1890 – 1945)

Dudich Endréné Vendl Mária Erdélyben, Gyergyóditron született. Példaképe négy évvel idősebb bátyja volt, aki a budapesti Tudományegyetemen geológiát tanult. Érettségi vizsgája után, 1908-ban, testvére nyomdokain haladva kezdte meg egyetemi tanulmányait, mineralógussá képezve magát. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett középiskolai tanári és bölcsészdoktori oklevelet. 1913-ban, diplomamunkáját egyetemi pályadíjjal jutalmazták. Ezután a lőcsei, majd 1919-től a szombathelyi gimnáziumban tanított. Kutatómunkájának középpontjában az ásványok kristályszerkezetének vizsgálata állt, de foglalkozott közettani és meteoritkutatással is. Felfigyeltek tevékenységére és 1920-ban, a *Magyar Nemzeti Múzeum ásványtárába* ajánlottak neki állást, így őt tekinthetjük az első magyar kutatónőnek. A múzeum állattárának beosztott helyettes tanára,

Dudich Endre, a későbbi jeles zoológus felesége lett. Munkássága elsősorban a hazai és külföldi ásványok kristálytani vizsgálatára összpontosult. Különösen kalcitvizsgálatai jelentősek. Külföldi szaklapokban is jelentek meg írásai. Szakirodalmi munkássága számottevő. 1925-ben az első női szerző volt, akinek munkáit bemutatták a *Magyar Tudományos Akadémia* ülésein, s ennek kiadásában jelentették meg. A természet leglátványosabb ásványáról, a kalcitról, 1932-ben jelentette meg forrásértékű művét, az *MTA Matematikai és Természettudományi Értesítőjében*.

Mindössze 40 éves, 1930-ban, amikor ugyancsak első nőként egyetemi magántanárrá nevezik ki Debrecenbe, ahol kristálytant oktatót. 11 évvel később, 1941-től az egyetem rendes, kinevezett, főállású tanára lett. Ő az első nő hazánkban, aki tudományos fokozatot ért el, családjában pedig Aladár bátyja, Miklós öccse és férje, Dudich Endre után, ő a negyedik egyetemi tanár. A Koch Sándorral együtt írt „A drágakövek – Különös tekintettel a mesterséges drágakövekre,” című könyvéért, 1935-ben, Rauer-díjat kapott. Fő művei: A vaskői aragonit kristályalakja (1926), Kristálytani vizsgálatok magyarországi kalcitokon (1927), Adatok a hazai kalcitok kristálytani ismeretéhez (1932), Magyarország meteorit gyűjteményei (1951).

Az első magyar kutatónő és egyetemi tanár 1945-ben hunyt el, Sopronban.

A Magyarhoni Földtani Társulat 1964-ben Vendl Mária Emlékalapítványt létesített, majd 1983-ban az alapítványt átalakítva Vendl Mária Emlékérmet adott ki, amelyet a névadó által megkezdett úton legtovább jutó fiatal magyar geológusoknak ítélnek oda.

A szobor kompozíciójába számos kalcitféleséget épített be Józsa Judit kerámiaszobrász. A mineralógus, az első egyetemi tanárnő az antikvitásban kedvelt, *Tudomány* allegóriájaként elevenedik meg. Szeretett kalcitjai emelkednek a Parnasszus hegyeként magasba úgy, hogy jobb oldalt, a hegy csúcsán ülve, hozzájuk simul. Mezítelen jobb lábával földgolyót formázó ásványra támaszkodik. Bal karjával hátulról átöleli a kompozíció leghangsúlyosabb, különleges kristályszerkezetű kalcitját. Jobb kezében attribútuma, a könyv figyelhető meg. Kecses nyakát a vállára hajtván álmodik.